

ČESKÉ PŘEKLADY Z POLSKÉ LITERATURY V LETECH 1914–1930

Problematika výběru děl z polské umělecké literatury pro překlad do češtiny v období 1914–1930, tj. zhruba od vypuknutí první světové války do počátku velké hospodářské krize, patří k nejzajímavějším a také nejzávažnějším otázkám polsko-českých vztahů vůbec.

Snad v žádném jiném období se neuplatnilo tak drasticky a tak deformujícím způsobem třídní hledisko vládnoucí třídy přijímající literatury. Pokrokoví soudobí polští autoři jsou důsledně opomíjeni; pokud se něco z nich přece jen překládá, je to většinou z neporozumění nebo v důsledku odlišného chápání, které souvisí s větší liberálností českého prostředí. Mnohý jev, který pro polské vládnoucí kruhy, převážně již zfašizované, úzkoprsé klerikální a reakční, byl příliš pokrokový, byl ještě přijatelný pro českou buržoazii a někdy se dokonce dal i propagačně využít.

Tak dochází k situacím až groteskním, když např. Emil Z e g a d ł o w i c z, který je přísně ortodoxními polskými katolíky ostře napadán pro svou rousseauisticky a poetisticky stylizovanou evokaci evangelia, nově se realizujícího v Beskydách (cítí v její zlidštěné, humorné, často až obhroublé formě velmi správně heretické prvky ariánské), je českými ultrakatolickými kruhy (Karník, Babler, Gajdoš, Strakoš) přijímán naopak s nadšením a jeho poezie je propagandisticky využívána a zneužívána k posílení ochablého náboženského citění u zlhostejnělých a zvlažnělých českých katolíků, přičemž „moderní“ futuristická forma Z eg a d ł o w i c z o v ý c h v e ř š ů měla přispět k jejich rozšíření v řadách české inteligence. Při tom si ani tito překladatelé a vykladatelé, ani redakce ultrakatolických časopisů *Řád* a *Akord*, které Z eg a d ł o w i c z e horlivě otiskovaly, zřejmě nebyli vědomi zajímavého faktu, že tento moderní básnický pokračovatel polských ariánů se formově učil především u Vladimíra Majakovského, jehož byl velikým obdivovatelem. Čeští čtitelé Z eg a d ł o w i c z o v i vůbec nepostřehli silné pokrokové prvky v jeho díle; sami neschopni žádného podstatnějšího ideologického vývoje pro dogmatickou myšlenkovou ustrnulost svého světového názoru, nebyli s to sledovat neustálé narůstání progresivních elementů v Z eg a d ł o w i c z o v ě díle a vidět v tom důsledek hlubokého ideového přerodu básníka, který začal jako poetista a futurista expresionistického ražení a skončil jako komunista.

Jinak se však soudobí pokrokoví polští spisovatelé (Broniewski, Wasilewska, Kruczkowski aj.) vůbec neobjeví ve výběru českých překladatelů z polštiny. Zato věnují tito překladatelé pozornost některým senzačním novinkám bez ohledu na jejich literární cenu, pokud slibují dobrý komerční úspěch a finanční efekt (např.

koncem války erotiky Niedźwiedzkiego, v dvacátých letech společensko-dobrodružné romány Niemiriczovy nebo Belmontovo *Tajné líčení před porotou*, na počátku třicátých let Choromaňského freudistický best-seller *Lékař a žárlivost* atd.).

Značná pozornost se věnuje i polské literatuře dobrodružné, z třídního hlediska neškodné, avšak zaručující úspěch u čtenářstva i výnosný obchod. Proto vysoké procento překladů z polštiny v prvním poválečném období připadá na dobrodružnou prózu. Jsou mezi nimi věci umělecky vskutku hodnotné (např. Gębarského *Tatranský Robinson*, Majewského *Profesor Przedpotopowicz*, Umiańskiego *Vítězové oceánu*, Żuławského *fantastická utopistická trilogie Na stříbrném globu* aj.), věci hodnoty střední (např. Barszczewského *Společnost kuřáků opia*, celý seriál dobrodružných románů Marczyńskiego a Ossendowského) i jen ryze zábavná dobrodružná literatura bez vyšších aspirací uměleckých (sem patří např. i zcela ojedinělý překlad původní polské detektivky Marka Romaniánského *Mord na Placu Trzech Krzyży*, přeložené do češtiny pod názvem *2500 £ za Carreola*).

Zajímavý fakt, že kromě trilogie Żuławského ani jedna z těchto dobrodružných knih nevyšla v druhém vydání, ukazuje, že ani komerční úspěch těchto překladů nebyl takový, jaký překladatelé i vydavatelé očekávali. Pro mnohé tehdejší milovníky senzační dobrodružné četby, zvyklé na stupidnosti a láci rodokapsů a jiné pokoutní literatury, se polská dobrodružná literatura, i ve svých umělecky slabších výtvorech z převážné části stále ještě slušné literární úrovni, zdála příliš seriózní a ve svých dobře vybavených knižních vydáních i příliš nákladná. Jedině Sienkiewiczův znamenitý dobrodružný román *W pustyni i w puszczy* měl mimořádný úspěch – jako ostatně všechna Sienkiewiczova díla u nás – vyšel v několika různých překladech (František Vondráček, Jaroslav Rozvoda, Josef Smrčka, Bořivoj Prusík) a v různých ilustrovaných (Věnceslav Černý, Adam Styka aj.) i neilustrovaných úpravách v letech 1912–1930 celkem v 5 vydáních.

Ještě větší oblíbě se těšil pro napínavý dobrodružný děj a mistrovskou, ač jednostrannou a tendenční evokaci života starého Říma jiný slavný Sienkiewiczův román, *Quo vadis*, který přestože je umělecky slabší než *Potopa* nebo *Křižáci*, získal svému autoru největší věhlas ve světě i Nobelovu cenu, která mu jako prvnímu Polákovi vůbec byla udělena r. 1905. *Quo vadis* patřilo již před první světovou válkou k nejčtenějším knihám Sienkiewiczovým u nás a mělo největší počet vydání (v letech 1897–1917 celkem 7 vydání!). Také v období 1914–1930 vyšlo v několika různých překladech (Václav Kredba, Jaroslav Rozvoda, A. J. Zdeborský, J. J. Langner) a úpravách (R. H. Robin, zkrácené vydání pro mládež) celkem v 8 vydáních. Je to rekordní počet vydání, jakého kdy vůbec nějaká polská kniha u nás dosáhla. Připočteme-li k tomu 3 další vydání po roce 1930, vzroste celkový počet dosavadních vydání *Quo vadis* u nás na 18. To je v překladové literatuře jev bezesporu pozoruhodný, s jakým se i u nejslavnějších děl světové literatury setkáváme jen zřídka.

Jedinečná popularita, jaké nabyla u nás díla Sienkiewiczova, která někdy svou oblíbou a rozšířeností zastínila i leckterá významná díla domácí literatury, je dokladem, že i literární díla vysokých uměleckých kvalit mohou velmi rychle proniknout do nejširších čtenářských vrstev, mají-li, náležitou míru atraktivnosti a poutavosti a jsou-li, jak je u Sienkiewiczze pravidlem, psána též jazykem, který i při vyříbenosti a klasické dokonalosti je plně srozumitelný pro každého čtenáře.

Sienkiewiczova díla byla však pohříchu jedinými pracemi z klasické literatury

polské, která vzbudila tak široký ohlas a získala takovou oblibu u českého čtenářstva. Představovala tak vlastně čestnou, ale vzácnou výjimku v českých překladech z polské klasiky. Ostatní vrcholná díla polské literatury z druhé polovice 19. a počátku 20. století se – pokud vůbec byla přeložena – dočkala druhého vydání jen ve zcela výjimečných případech. Z velikých děl polských klasiků vyšli v období do druhé světové války v nových vydáních jedině R e y m o n t o v i *Chlopi* (celkem dvakrát) a P r u s ů v *Faraon* (celkem třikrát), ostatní se dočkala druhých vydání teprve po roce 1945 v novém Československu.

Zato značný ohlas u čtenářstva a nezaslouženě velikou popularitu získaly podprůměrné banální románové kých Heleny M n i s z k o v é (Mniszchówny), které patřily pohříchu k nejčtenějším polským románům u nás v letech dvacátých. Neobyčejnou oblibu získal zejména čtyřdílný román *Malomocná (Trędowata)*, který vyšel brzy po sobě v pěti vydáních. Podnícen velkým úspěchem *Malomocné*, která poprvé vyšla u nás r. 1919, objednal nakladatel Neubert u svých překladatelů z polštiny, především u Václava Kredby, překlady dalších velkých románů Mniszkové. Tak vyšly rychle po sobě *Mladý statkář* (1926), dvoudílná *Pastorkyně* (1926), *Za blasem srdce* (1926), *Poustevník* (1927), *Pozdě a jiné povídky* (1928), *Rok života* (1928), dvousvazková *Královna Gisela* (1928), *Češino drama* (1928), rozsahem impozantní čtyřsvazkové *Dědictví* (1929) a konečně *Květ magnolie a jiné povídky* (1930), tedy v pouhých čtyřech letech pravá záplava románových kých, z nichž některé objemem přesáhly 1000 stránek.

Tento monstrózní překladatelský a vydavatelský čin, který k nám uvedl v průběhu jediného desetiletí přes pět a půl tisíce stránek z díla spisovatelky umělecky slabé a reakčně zaměřené, je do jisté míry příznačný pro vydavatelské poměry v kapitalistickém Československu. Ukazuje, že i jinak dobré nakladatelství Neubertovo, které má na svém kontě mnohý záslužný vydavatelský čin, je ochotno vydat i ideově zaostalé banality Mniszkové, jestliže to slibuje výnosný obchod. Nevyřešenou otázkou zůstává, proč Neubert zařadil většinu prací Mniszkové do edice „Vybrané spisy dobrých autorů“. Těžko lze předpokládat, že to bylo z pouhého neporozumění nebo dokonce literární prostoduchosti vydavatelovy. Spíše se zdá, že tu byla snaha zařazením Mniszkové mezi tzv. „dobré“ autory ospravedlnit vydávání jejich románů a zastrít fakt, že celá akce byla diktována jen obchodními zájmy. Nutno však podotknout, že ani jediný z těchto dalších románů Mniszkové se v popularitě nevyrovnal *Malomocné*, která dosahovala rekordních výpůjčních čísel nejen v knihovnách polských, ale i českých.¹⁾ Jediné *Pastorkyně* a *Za blasem srdce* se dočkaly druhých vydání, ostatní byly vydány jen jednou a právem zapadly dnes stejně jako kdysi tak oblíbená a žádaná *Malomocná* v zapomnutí.

Podobným ryze komerčním činem, ale z jiného literárního žánru, je vydání románového cyklu *Napoleon (Bouře nad Evropou, 3 sv.; Pani Walewská, 3 sv.; Rok 1809, 2 sv.; Švališaři Napoleonovy gardy, 2 sv.)* dnes již zcela zapadlého Wacława G a s i o r o w s k é h o, jehož do nekonečna prodlužované románové seriály tematikou i stylistickou rozbředlostí připomínají obdobný napoleonský cyklus českého Františka Josefa Č e č e t k y *Orlové velké armády* (1928–1929). Přímá filiace zde však s největší pravděpodobností není žádná. Zdá se, že oba románové cykly vznikly samostatně jednak ze zájmu o napoleonskou tematiku, jednak z obliby módních tehdy románů, beletristicky zpracovávajících „lásku a život slavných mužů a žen“, jak zněl i název jedné tehdejší populární Vilímkovy edice. Honosně vyba-

¹⁾ Srov. Karel K r e j č í, *Dějiny polské literatury*, 403.

vené vydání Gąsiorowského desetisvazkového cyklu, ilustrované Věnceslavem Cerným a V. Kočím, vynucuje mimoděk neradostnou úvahu, kolik poctivé překladatelské práce obětavého a skromného polonofila Václava Kredby bylo v pravém slova smyslu vyplýváno na překlad oblundně objemného díla o celkovém rozsahu 3205 stran, jehož převedením do češtiny nebyla česká překladová literatura v žádném směru obohacena. I když Gąsiorowského romány jsou relativně nepochybně hodnotnější než reakční sentimentality Mniszkové z prostředí úpadkové statkářské šlechty, přesto nebylo naprosto potřebné překládat pracně tisíce stran autora, o němž se dnešní polská literární historie již ani nezmiňuje.

Stejně tak se pro českou překladovou literaturu nestal žádným přínosem ani Julia Germana čtyřdílný seriál typických dívčích románek, vydaných v letech 1927–1928 pod souborným názvem *Iwonka*, a to tím spíše, že v původní české literatuře již z dřívější doby byly hodnotnější podobné cykly Elišky Krásohorské (*Svéblavička*, *Svéblavička nevěstou*, *Svéblavička ženuškou*, *Svéblavička babičkou*; *Célinka*, *Célinčino štěstí*), které mezi českou dívčí mládeží získaly značnou popularitu. Označení jednotlivých svazků českého vydání Germana názvy velmi připomínajícími cykly Krásnohorské (*Ivončino mládí*, *Ivončina láska*, *Iwonka a hvězdy*, *Ivončino štěstí*) nutno připsat na vrub překladateli Emetichu Čechovi, nikoli snad přímým vlivům Krásnohorské na Germana, jak by se tomu při zběžném pohledu analogické tituly zdály nasvědčovat. V originále se celý seriál nazývá prostě *Iwonka*.

Rovněž rozsáhlé romány Gorlicovy (*Mučednice*, *Nevěsta z Titanicu*, *Tichá trpitelka*) a Niemiriczovy (*Sokyně*, *Zábadný Američan*), každý o mnoha stech stránkách, i když jsou určeny pro širší okruh nenáročného čtenářstva než dívčí romány Germanovy, patří do stejného okruhu pouhé zábavné, konvenční prózy, tentokrát z oblasti tzv. „společenského románu“, při čemž romány Gorlicovy mají charakter převážně sentimentální a Niemiriczovy spíše dobrodružný. Nijak podstatně však nevynikají nad milostně dobrodružné, řemeslně vyráběné romány *Marocká odaliska*, *Milenka detektivem*, *Dáma z pražského podkroví* apod., jaké psal u nás neblaze proslulý, ale svého času oblíbený Bohumil Bouška.

Zvláštní skupinu v českých překladech z polštiny tvoří překlady umělecky podřadných polských prací s výraznou katolickou tendencí, vydávané našimi katolickými institucemi jako více či méně propagační literatura.

Charakter čistě propagačních brožur, určených pro výchovu bohabojných katolických dítek, mají notně již staromódní a naivní mravoučné povídky J. Ledóchowské o Marie Teresy Ledóchowské. Již samé jejich názvy (*Svatá Zita*, *Mařenčina brdlíčka*, *Příboby malé Mařenky, která si tolik přála proslavit se*, *Škapulíř otrokův*, *Zaida, černošská dívka*) prozrazují, že jde nejen o literární anachronismus v duchu starých misionářských povídek, ale i o nejnižší, umělecky zcela bezcenný produkt této tendenční literatury. Tyto drobné knížky jsou zajímavým literárněhistorickým dokumentem, jaké věci se k nám z polštiny také překládaly, a to nejen za války a krátce po válce, ale ještě na počátku let třicátých. O mnoho lepší není ani rozsáhlý *Ładův* (pseud. Jana Gnatowského) *Antikrist* a ještě rozsáhlejší *Bandurské hory* *Královna světice*. Relativně hodnotnější z této skupiny překladů jsou pouze rozměrné historické romány, které na způsob Sienkiewiczova *Quo vadis* psal Teodor Chojński - Jeske, hojně k nám překládány.

Ještě častěji k nám byla překládána a v době okolo první světové války i hodně čtena Marie Rodziewiczówna (*Zmagas*), i v Polsku kdysi velmi oblíbená zejména mezi dívčí mládeží a u maloměstáckého čtenářstva, jejíž dílo má však pod-

mann, Šimáček aj.). Proto se také v prvním desetiletí po válce překládají poměrně jen velmi málo verše. Kromě několika antologií, jejichž iniciátory, pořadatelé a překladatelé jsou zpravidla příslušníci generace starší, předválečné, někdy přímo až z 19. století, neobjeví se téměř nic. Kromě útlého sešitku veršů *N o r w i d o w ý c h*, bibliofilského vydání drobného svazku básní *T u w i m o v ý c h* a dvou objemných svazků *Poesii T e t m a j e r o v ý c h*, které za války přeložil František Kvapil, vyšla ještě neveliká sbírka *Pisničky* od Marie *K o n o p n i c k é*, která je současně dokladem oslabeného zájmu o Konopnickou v období meziválečném, neboť je jediným překladem z ní vůbec. Jinak se v celém šestnáctiletém období objeví nanejvýše reedice některých starších překladů, např. *M i c k i e w i c z o v a P a n a T a d e a š e*, nebo překlady některých slavných básnických děl z dávné minulosti, tak například Chalupného a Karníkovy překlady z *K o c h a n o w s k é h o*. Zato se neobyčejně pilně překládají celé soubory prací velkých prozaiků z konce 19. století. Tak vychází 15 titulů v mnoha vydáních ze *S i e n k i e w i c z e*, 7 hlavních prací *P r u s o v ý c h*, 6 knih *O r z e s z k o v é*, 13 prací, tzn. vše podstatné z *R e y m o n t a*, 11 titulů ze *Z a p o l s k é*, 7 nejvýznamnějších velkých románů *Ž e r o m s k é h o*, 3 knihy *A d o l f a D y g a s i ň s k é h o* atd.

Tyto hojně rozklad z nejvýznačnějších představitelů polské realistické prózy, jejíž vrcholný rozmach spadá do posledních desetiletí 19. století, by samy o sobě byly faktem potěšitelným, kdyby to někdy nemělo charakter úniku od současně pokrokové literatury sociálně revoluční k starší literární produkci sice rovněž pokrokové, ale rázu jen sociálně kritického.

Vedle toho se mnohem řídjěji objeví překlady z díla realistů, jejichž těžiště tvorby je až v době meziválečné. Tak např. ještě v dvacátých letech vychází i u nás jeden z nejlepších soudobých románů polských, *Romans Teresy Hennert Zofie N a t k o w s k é*, vynikajícím způsobem zobrazující život polské buržoazní společnosti v prvních letech po světové válce. Dílo se celým svým charakterem přimyká k nejlepším pracím polského kritického realismu předválečného a stejně jako tyto práce se spokojuje jen kritikou soudobého společenského řádu; je tedy plně přijatelné i pro českou buržoazii, která se pouhé sociální kritiky, neohrožující její panství, nebojí.

Chtěl bych se ještě jednou poněkud zevrubněji vrátit k případu *Henryka S i e n k i e w i c z e*, jehož neobyčejná obliba ve všech čtenářských vrstvách u nás je něčím ojedinělým a jedinečným. Je to zvláštní případ nejenom obliby, ale i úcty a lásky k cizímu spisovateli, kterého český čtenář již v době jeho života přijal za svého. Bylo to nepochybně nejenom pro vysoké umělecké hodnoty *Sienkiewiczova* díla, pro jeho spisovatelské mistrovství, ale především také pro vlastenecké ideje, kterými bylo jeho dílo proniknuto, pro oslavu horoucí lásky k vlasti, schopné každé oběti. *Eliza Orzeszkowa*, která podrobila díla *Sienkiewiczova* přísné – někdy až nespravedlivé – kritice – vytkla různé vady jeho prací, ale přiznala mu jeden velmi silný cit: lásku k vlasti.

Hlavními nedostatky, které byly *Sienkiewiczovi* z různých stran vytýkány, jsou zkreslování historické skutečnosti a glorifikace šlechty jako základu národa. Avšak i ta díla, kde autorovo zpracování neodtráží ideově správně a přesně historické události, vítězí svým uměleckým mistrovstvím. Velmi dobře to vystihl *Jan B a c u l e w s k i*, když napsal o románu *Obněm a mečem*, patřícím k *Sienkiewiczovým* dílům formově nejlepším, ale ideově tematicky nejspornějším:

„Ogniem i mieczem – to zwycięstwo artysty, nie ideologa. Nie w sensie politycznym i prawidło-

wościach procesu historycznego należy szukać wielkości i uroku tej powieści, zwiertzały bowiem raczej polityczne, którym chciał służyć pisarz.“³⁾

Mimořádný úspěch románu *Ogniem i mieczem* zařadil Sienkiewiczze téměř naráz mezi nejslavnější autory světové literatury. Jeho další proslulé práce, zejména *Potop*, *Quo vadis* a *Krzyżacy*, jeho popularitu ještě stupňovaly. Je horlivě překládán a čten nejenom u nás, ale i v Rusku, v Německu, v Uhrách, v Rakousku, ve Francii, v Itálii a jinde. Celkem byla Sienkiewiczzova díla přeložena do 42 jazyků a seznam těchto překladů obsahuje dnes už hodně přes 1800 čísel.⁴⁾ Do sousedních českých zemí začíná Sienkiewicz pronikat již od počátku osmdesátých let minulého století. Všechna jeho díla jsou překládána do češtiny brzy po polských originálech, a to zpravidla několikrát různými překladateli. Slovaňský původ Sienkiewiczův i vlastenecký charakter jeho díla budily také silný emocionální vztah u národa, který teprve nedávno dovršil své jazykově literární obrození a se zvláštní zálibou se stejně jako Poláci obracel k slavné i bolestné minulosti, čerpaje z ní poučení, sílu a povzbuzení pro svůj současný boj o uchování, oživení a rozvinutí národní kultury a svébytnosti.

Po první světové válce dosahuje obliba Sienkiewiczzova díla v osamostatnělém Československu svého vrcholu zejména v letech dvacátých. Sienkiewiczzovy romány vycházejí stále v nových vydáních a ve skvostných ilustrovaných úpravách, jaké nemají ani sami Poláci.⁵⁾ Triumfální cesta mrtvého spisovatele osm let po smrti r. 1924, kdy jeho pozůstatky byly přes Československo převáženy do Polska, se stala svědectvím úcty a vážnosti, v jaké měl český lid velkého polského romanopisce.⁶⁾

Na druhé straně však, a v tom je rub Sienkiewiczzova kultu u nás, podporovala díla Sienkiewiczzova svou vyhraněnou katolickou ideologií, projevovanou zjevně a často s patosem na mnoha místech jeho slavných prací, tak zejména v *Obněm a mečem*, v *Potopě*, v *Quo vadis* i v *Poušti a pralesem*, klamný názor, jako by základním znakem polské literatury byl katolicismus a „věrnost a stálost ve víře křesťanské“, jak to za všechny naše katolické polonofily řekl Jan Karník.

Převážně jednostranný výběr děl pro překlad tento falešný názor posiloval a stavěl polskou literaturu uměle do jistého protikladu k zdánlivě pokrokovějším literaturám jiným. České buržoazii byla ovšem obliba Sienkiewiczze v nejšířších čtenářských vrstvách velmi vítaná; nepřinášela žádné nebezpečné myšlenky. Naopak, zdůrazňováním idejí vlasteneckých a boje národního a heroizací křesťanstva napomáhalo dílo Sienkiewiczzovo ideologickému boji české buržoazie v době, kdy vede těžký zápas s mohutným již proletariátem o upevnění otrěsených politicko-mocenských pozic. Vždyť česká buržoazie v různých svých politických stranách sama s oblibou zdůrazňovala vlastenectví a všenárodní zájmy, aby odvrátila pozornost od narůstajících a prohlubujících se třídních rozporů.

³⁾ Jan Baculewski, *Zarys literatury polskiej po powstaniu styczniowym*, Warszawa 1959, 177.

⁴⁾ Srov. o tom zevrubně Julian Krzyżanowski, *Dziela Sienkiewicza w przekładach*, Warszawa 1953.

⁵⁾ Zřejmě velká ilustrovaná vydání Vilímkova s ilustracemi Viktora Olivy a Věnceslava Černého a méně okázalá, ale vkusná vydání nakladatelství Kvasnička a Hampel s ilustracemi Adama Styky, Jana Styky, O. Homoláče a V. Černého předčí původní vydání polská, většinou neilustrovaná.

⁶⁾ Srov. Václav Kredba, *Kult Sienkiewicza w Czechosłowacji*, Ruch Słowiański 3, 1930, 281–291.

Zajímavý je i jiný případ velmi oblíbeného polského spisovatele u nás, Wacława Sieroszewského. Sieroszewski je hned na druhém místě za Sienkiewiczem, a i když se mu pochopitelně ani zdaleka nemůže rovnat v uměleckém mistrovství, ve slávě a popularitě, přesto je druhým polským autorem, jehož prakticky celé dílo je přeloženo do češtiny ještě za jeho života.⁷⁾ Wacław Sieroszewski je také vedle J. Bandrowského jediným soudobým polským autorem, jehož díla jsou v dvacátých letech systematicky překládána do češtiny. Je v letech 1914–1930 nejčastěji překládaným žijícím polským spisovatelem vůbec. Jerzy Bandrowski pak vděčil za svou mimořádnou popularitu u nás především té okolnosti, že napsal román o československých legiích, nazvaný případně *Bialy lew*,⁸⁾ který byl u nás v prvních poválečných letech, kdy legionáři a legendární osvobozenecská gloriola okolo nich patřili k jedné ze základních oficiálních tradic předmnichovské republiky, velmi oblíbený, a to tím spíše, že podával historii československých legií vcelku objektivně, bez vyslovené protisovětského zahrocení. Bandrowski se tak stal autorem u nás nepochybně populárnějším než v samém Polsku, kde byl spisovatelem celkem nevýznamným, a brzy jsou do češtiny překládány i další jeho romány: *Červená raketa* (1922), *Krvavý mrak* (1922), *Lintang* (1923) a *Nepřemožitelné prapory* (1924).

Hlavní příčinou velké oblíbenosti Sieroszewského u soudobých českých překladatelů je jednak poutavý dobrodružný děj jeho obratně psaných prací, založených na jeho vlastních podivuhodných zážitcích v cizokrajných končinách, jednak jeho politická orientace, která je charakterizována přechodem z původně reformně socialistických pozic až do reakčně buržoazního tábora Piłsudského. V mládí byl dokonce vězněn pro šíření socialistických myšlenek mezi varšavským dělnictvem a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Tam napsal své první romány a povídky, avšak teprve veliký úspěch knihy *Dvanáct let v zemi Jakutů*, za kterou dostal zlatou medaili, mu přinesl po 14 letech vyhnanství povolení k návratu do vlasti.

K nám ovšem nebyly překládány pokrokové črty Sieroszewského z dob jeho činnosti v socialistickém hnutí, jako např. *Ukochana i Niesmiertelna*, opěvující Internacionálu jako píseň revolučních mas v roce 1905, ty byly málo známé i v samém Polsku; zato byly u nás hojně čteny Sieroszewského povídky a romány, vzniklé v sibiřském vyhnanství, které patří k nejlepší části jeho tvorby. Později však hodnota jeho prací postupně klesá, v některých přímo slouží ideologii polské pravicové buržoazie, a nakonec došel tak daleko, že on, který v mladých letech byl vězněm a vyhnancem pro propagaci socialistického hnutí, napsal dramatický pamflet *Bolszewicy*.

Svědčí příznivě o dobrém vkusu českých překladatelů Sieroszewského, že ačkoli jinak překládali celé dílo Sieroszewského, jeho vyložené reakční věci nepřeložili.

Závěrem je možno konstatovat, že v letech 1914–1930 se u nás z polské literatury překládá poměrně velmi málo. Ve válečných letech 1914–1918 se překládá v průměru 11 titulů ročně; po válce vzrostl počet překladů jen překvapivě nepatrně, v průměru na 16 titulů ročně, tzn. jen pouhý zlomek toho, co se v té době průměrně ročně překládá z literatury francouzské nebo anglické.

⁷⁾ V letech 1914–1930 bylo do češtiny přeloženo 13 knih Sieroszewského; připočteme-li k tomu 12 knih vydaných před válkou, je to dohromady celkem 25 titulů, tzn. prakticky celé dílo Sieroszewského (sebrané spisy Sieroszewského, vydané v Polsku v letech 1922–1926, mají 14 svazků).

⁸⁾ *Bialy lew* byl do češtiny přeložen třikrát: Jiřím Šterbinským (1918), St. Minaříkem a Jos. Pelíškem (1919), J. Semerádem (1919).

Za plných dvanáct let v období 1919–1930 bylo do češtiny přeloženo necelých 200 knih z polské umělecké literatury, při čemž v tomto počtu není téměř vůbec zastoupena soudobá polská básnická tvorba, což je tím více překvapující, že polská literatura právě v tomto časovém rozmezí má řadu slavných básnických jmen a velké množství vynikajících veršových sbírek.

Z nízkého počtu překladů zabírají ještě poměrně vysoké procento díla autorů buržoazně nacionalistických, spojených s reakčním táborem Piłsudského (Sieroszewski, Weysenhoff, Rodziewiczówna, Rostworowski aj.), dále díla s konzervativně katolickou tendencí (Ledóchowska, Ledóchowski, Bandurski, Choiński-Jeske aj.) i díla podřadná nebo přímo braková (Gorlic, Niemirycz, German, Mnischówna aj.), zatímco se neobjeví naprosto nic z levicových, protifašistických autorů (Broniewski, Braun, Kruczkowski, Dobrowolski, Kowalski, Rudnicki, Szymański, Wygodzki, Wasilewska aj.).

Tento zarážející fakt podává svědectví nad jiné výmluvné a průkazné nejen o převládající orientaci českých překladatelů z polštiny v období okolo první světové války a v meziválečném dvacetiletí, ale také o tom, jak významně, někdy přímo rozhodujícím způsobem může kulturní politika vládnoucí třídy, dále komerční zájmy vydavatelů a propagandistické cíle jistých zájmových skupin, vládou podporovaných nebo tolerovaných, ovlivnit a usměrnit recepci cizí literatury ve svém vlastním prostředí.⁹⁾

⁹⁾ Nejnověji se problematikou českých překladů z polštiny v širokém záběru od národního obrození do současnosti zabýval Otakar Bartoš ve studii *K problematice historického vývoje překládaní z polštiny do češtiny* (Slavia Occidentalis 24, 1964, 3–23).